

Література:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11 лип. 2003 р. № 1129-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 3. Ст. 21.
2. Степанюк А. Х. Актуальні проблеми виконання покарань (сутність та принципи кримінально-виконавчої діяльності: теоретико-правове дослідження) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / А. Х. Степанюк ; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. Х., 2002. 393 с.
3. Шкута О.О. Виправлення та ресоціалізація засуджених, які відбувають покарання у виправних колоніях середнього рівня безпеки : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Шкута О.О. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2011. 400 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-264-0-5>

ПРОБЛЕМИ МІСЦЬ НЕСВОБОДИ ПІСЛЯ ВТОРГНЕННЯ ВОРОГА В УКРАЇНУ

Дем'янчук В. А.

*доктор юридичних наук, професор,
ректор Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Микулець В. Ю.

*кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Згідно статті 4 Факультативного протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання місця несвободи – це будь яке місце під юрисдикцією чи контролем держави, де особи можуть бути позбавлені свободи на підставі наказу або розпорядження державного органу або за його ініціативи, або за його прямої тчи мовчазної згоди [1].

За визначення вітчизняного вченого А.І. Богатирьова місця несвободи Міністерства юстиції України – це кримінально-виконавчі уста-

нови закритого та відкритого типу, арештні будинки та слідчі ізолятори, у яких утримуються засуджені на певний строк та ув'язнені, до яких суд застосував запобіжний захід у виді тримання під вартою, обмеживши їх в своїх права та свободі пересування [2, с. 87].

Отже місця несвободи, як би не було прикро з першого дня війни зіткнулися з реальним випробуванням, на міцність, службову дисципліну, порядність тощо. Війна внесла певні корективи в роботу Державної кримінальної служби України, Державної установи «Центр пробації», оскільки багато установ виконання покарань і уповноважений орган пробації стали заложниками окупації ворогом наших міст і районів.

Саме війна показала, що Міністерство юстиції України не зробило нічого з 2016 року, щоб забезпечити безпеку персоналу та засуджених шляхом їх евакуації з місць несвободи. До речі, 2014 рік так і не навчив відповідальних за роботу із засудженими зробити все, щоб не втратити не персонал, не засуджених під час окупації ворогом. Хоча як стверджують правозахисники, керівництво Міністерство юстиції України рапортувало про повну готовність до евакуації.

Не вже за вісім років потому, неможна було провести аудит всіх установ виконання покарань на спроможність їх утримання засуджених під час війни, стан бомбосховищ, і можливості евакуації у випадку, якщо ворог окупує місто чи район розташування органів і установ виконання покарань. А взагалі чи було фінансування на ці потреби Міністерством юстиції України і якщо так то куди воно поділилося. Я це пишу виходячи з того, що на середину березня близько 30 установ виконання покарань знаходилися в зоні бойових дій і були пошкоджені під час обстрілів [3].

Не оминули цю проблему місця несвободи і у Чернігівській області, зокрема, ворогом був пошкоджений слідчий ізолятор розташований у самому центрі Чернігова, ув'язнені і засуджені залишилися без води, електроенергії, а тому вони потребували гуманітарної допомоги.

В перший день війни, коли окупанти зайшли в місто Мена, з невідомих причин керівництво фактично напризволяще покинули Менську виправну колонію № 91 у Чернігівській області, у якій відбувають покарання колишні правоохоронці. Потім правда повернулося, але факт є фактом. А як відносилися окупанти до працівників правоохоронних органів, навіть попри те, що вони засуджені нам всім відомо.

У Старобільському СІЗО Луганської області «керівник установи відмовився працювати на окупантів і йому агресорі шукають, чи вже знайшли, заміну. Там в'язні сидять вже за законами окупаційного режиму. Відомо, що окупанти звільнили з під варти в'язнів, яких судили за діяльність проти України на користь агресора.

Найгірша ситуація зараз в СІЗО Маріуполя. Всім відомо, що за це місто ведуться найзапекліші бої, там реальна катастрофа, місто майже знищено. «Окупанти вже захопили частину міста, СІЗО опинилося під окупантами та перебуває в стадії гуманітарної катастрофи. Проблеми з їжею, водою, ліками, каналізацією.

В самий критичний час керівництво установи залишило СІЗО, залишився лише молодший склад, який на прохання в'язнів відчинив камери, щоб хоч було чим дихати та ділитися між собою залишками харчів. Коли в СІЗО зайшли кадирівці, то вони кинули в коридор димові шашки і дали черги в стелю з автоматів, загнали в'язнів по камерам. Як відомо, один з в'язнів, найсміливіший, намагався їм пояснити всю критичність їхнього стану, намагався знайти співчуття, але його застрелили» [4].

Отож за висновками Громадської організації Гельсінська спілка з прав людини місця несвободи не були готові до евакуації людей під час війни, що робити далі. З точки зору вченого дане питання потребує поглибленого вивчення, оскільки ми не володіємо повною інформацією і звинувачувати Міністерство юстиції України у їх бездіяльності вважаю передчасно. Поряд з тим, деякі речі є очевидними і про них варто говорити.

По-перше, війна показала, що у 2016 році Кабінет Міністрів України зробив поспішне рішення, коли передав під порядкування Міністерство юстиції України Державну пенітенціарну службу України.

По-друге, не професійне керівництво Міністерства юстиції України кримінально-виконавчою системою України призвело до її розбалансування.

По-третє, не традиційні рішення Міністерства юстиції України, без відповідного громадського обговорення і думок вітчизняних вчених пенітенціаристів призводило до абсурду, коли закривалися виправні і виховні колонії, персонал залишався без роботи, а у слідчих ізоляторах вводилися платні сертифікати.

В четвертих – війна в Україні створила певну ідентифікацією загроз злочинності у пенітенціарній сфері.

Література:

1. Електронний ресурс. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_f48#Text (дата звернення 10.10.2022).
2. Богатирьов А.І. Антикриміногенний вплив на злочинність у місцях несвободи України : монограф. Херсон : Видавничий дім «Гельветика» 2019. 432с.
3. Як пережили окупацію під час війни місця несвободи – презентація дослідження. URL: <https://helsinki.org.ua/events/yak-perezhyly-okupatsiyyu-pid-chas-viyny-mistsia-nesvobody-prezentatsiia-doslidzhennia>
4. Електронний ресурс. URL: <https://khp.org/1608810242> (дата звернення 10.10.2022).